

ugovor sklopljen i putovanje započeto u Italiji, a i povreda se dogodila na brodu pod talijanskom zastavom za vrijeme plovidbe na otvorenom moru. S obzirom na to da je valjanost ugovora i ugovorne klauzule podvrgnuta talijanskom pravu, treba utvrditi sadržaj toga prava, a prije toga je zahtjev za sumarnom presudom, kojom se odbija tužba, neosnovan. Tuženik može ponovo zahtjevati presudu nakon što predoči sudu odredbe talijanskog prava.

/184 F.Supp.862 - U.S.
District Court, S.D.N.Y./

Ž.M.

DISTRIKTUALNI SUD JUŽNOG
DISTRIKTA, New York

Presuda od 1963.

Pisacane c/a Italian Line

Mjerodavno pravo za ugovor o prijevozu putnika i valjanost ugovorne odredbe o zastari tužbe za naknadu štete - Talijansko pravo, kao strano pravo, mora se dokazivati pred sudom kao činjenica - Zahtjev za sumarnom presudom ne može se osnivati na stranom pravu zbog toga što se strano pravo smatra činjenicom

Tužitelj, američki državljanin s prebivalištem u Floridi, podnio je tužbu protiv tuženika za naknadu štete zbog pretrpljenih povreda na tuženikovu brodu "Vulcania" za vrijeme putovanja na otvorenom moru. Tužitelj je zamijenio svoju kartu za kružno putovanje u Genovi za povratnu kartu na tuženikovu brodu. Povreda se dogodila 28. rujna 1958. dok se "Vulcania" nalazila na putu iz Napulja u New York, a brod je stigao u New York neko vrijeme nakon toga. Tužba je podnesena 27. listopada 1958. Putna karta s kojom je tužitelj putovao sadržavala je preko trideset uvjeta na koje je upućivala kurzivom odštampana odredba na prvoj strani, a sami uvjeti bili su štampani na talijanskom i engleskom jeziku. Jedan od uvjeta bio je:

"Nikakva tužba ili postupak neće se moći započeti protiv društva zbog smrti ili bilo kakve povrede nanesene putniku u koliko ..... zahtjev ili tužba koji se osnivaju na njima ne budu započeti u roku od jedne godine od dana kad se smrt ili povreda dogodila."

Na karti je također navedeno da je za ugovor o prijevozu mjerodavno talijansko pravo.

S obzirom na to da je tužitelj podnio tužbu kojih trinaest mjeseci nakon što je nastupila povreda, tuženik je

zatražio sumarnu presudu na osnovi pravila br.56 Federalnih pravila o građanskom postupku, jer je tužba zastarjela po talijanskom pravu. Sud je odbio tuženikov zahtjev, obrazlažući to na slijedeći način:

1/ U slučaju da su stranke ugovorile rok zastare tužbe ili zahtjeva u ugovoru o pomorskom prijevozu putnika, na zastaru tužbe zbog naknade štete uslijed pretrpljene povrede primjenjuje se ta ugovorna odredba, a ne zastarni rok koji bi inače bio primijenjen na vanugovornu odgovornost za štetu.

2/ Pravo mjerodavno za ugovor o pomorskom prijevozu putnika je pravo koje ima najznačajniju vezu s pravnim odnosom, a to je u ovom slučaju talijansko pravo, kako je to u ugovoru izričito navedeno, budući da je ugovor zaključen u Italiji, jer je putovanje tamo započelo, i jer je brod plovio pod talijanskom zastavom.

3/ Talijansko pravo je strano pravo i smatra se činjenicom koja se mora dokazivati pred sudom.

4/ Pravilo br.56 Federalnih pravila o građanskom postupku određuje da će se na zahtjev jedne od stranaka u sporu donijeti sumarna presuda, ako dokazni postupak proveden do zahtjeva /bez preslušanja svjedoka - op.pis./ pokazuje da među strankama nema spora o nijednoj relevantnoj činjenici, i da stranka koja postavlja zahtjev ima pravo tražiti sumarnu presudu na osnovi samoga prava /"as a matter of law"/. S obzirom na to da se talijansko pravo, kao strano pravo, smatra činjenicom, tuženik ne može zahtijevati sumarnu presudu, jer to pravo ne ulazi u pojam "prava" prema propisu pravila br.56.

5/ Ako se talijansko pravo i prihvati kao "pravo" u smislu odredbe pravila br.56, tuženikov zahtjev je neopravdan zbog toga što čl.2936 talijanskog građanskog zakonika smatra svaku odredbu, kojom se mijenja zastarni rok određen zakonom, nevaljanom i ništavom. Čl.418 talijanskog zakonika o plovidbi određuje da prava iz ugovora o prijevozu osoba zastaraju godinu dana nakon što je putnik u prijevozu stigao na odredište u luke izvan Italije i Mediterana. Ugovorom između stranaka u ovom sporu ugovoren je rok od godine dana od dana nastanka povrede, a taj je rok kraći od roka određenog zakonom. Sud bi prema tome morao smatrati tu odredbu ništavom, da je to pitanje postavljeno pred njega. Kako je međjutim tuženikov zahtjev za sumarnom presudom temeljen na pravilu br.56 Federalnih pravila o građanskom postupku, to nije u ovom stadiju postupka potrebno odlučivati o ovom pitanju.

/219 F.Supp.424 - U.S.
District Court, S.D.N.Y./

Ž.M.

Mjerodavno pravo za ugovor o prijevozu putnika i
zahtjev za naknadom štete zbog povrede pretrplje-
ne u toku putovanja

Prikazana tri slučaja iz prakse američkih federalnih sudova pokazuju razvoj američke judikature što se tiče nekoli-ko pitanja. U prvom redu to je pitanje mjerodavnosti prava za ugovor o pomorskom prijevozu putnika, ali se pravilo izvedeno iz slučaja Siegelman v. Cunard White Star Ltd. smatra valjanim za ugovore općenito. Prije slučaja Auten v. Auten /124 N.E. 2d 99 - Apelacioni sud države New York, 1954/ smatralo se općeni-to u američkoj judikaturi da je za ugovore mjerodavno "lex contractus", kao što je to određivao i Restatement, Conflict of Laws /1934/ u sec. 333-335. i 339. Auten v. Auten je preki-nuo dotadanju praksu i uveo teoriju "centra gravitacije ugovora" i "grupiranja nadoveznih okolnosti", i umjesto da smatra jedino-odlučnom izraženu volju stranaka, primijenio je kao mjerodavno pravo za ugovor ono pravo koje ima najznačajniju vezu s pravnim odnosom. Istina je doduše da u slučaju Auten v. Auten nije bilo izričitog izbora stranaka što se tiče mjeroda-vnog prava, ali je sud usprkos tomu smatrao potrebnim da se izjasni protiv autonomije stranaka kao prvenstvenog, odnosno isključivog kriterija za izbor mjerodavnog prava.

Godinu dana kasnije pojavljuje se pred federalnim sudom slučaj Siegelman v. Cunard White Star Ltd. koji slijedi slučaj Auten v. Auten u odbecivanju mjerodavnosti legis loci contractus, ali je u ocjeni uloge autonomije stranaka oprezniji, premda ne dovoljno jasan. Auten v. Auten smatra izbor strana-ka samo jednom, dakako jednom od najznačajnijih, okolnosti za ocjenu koje je pravo ono koje ima najznačajniju vezu s pravnim odnosom. Siegelman v. Cunard White Star Ltd. izgleda da daje veću ulogu autonomiji stranaka i da ju stavlja na prvo mjesto, ali u slučajevima kad je ona dopuštena, podvrgava va-ljanost stranačkog izbora ovim uvjetima: 1/ izbor stranaka mora biti "bona fidae"; i 2/ izabrano pravo mora imati vezu s pravnim odnosom, obično s mjestom zaključenja ili izvršenja ugovora. Ima međjutim slučajeva kad sud neće smatrati izbor stranaka jedinim i konačnim kriterijem o mjerodavnosti prava, a to su npr. adhezioni ugovori /premda to sud nije izričito spomenuo/. Kakvo je mjesto autonomije stranaka u ocjeni mjero-davnosti prava za ugovore nije sasvim jasno iz presude Siegel-man v. Cunard White Star Ltd., ali može se - kao što to potvr-djuju kasniji slučajevi koji slijede Siegelman - reći da za ugovore o pomorskom prijevozu putnika na temelju adhezionih formulara izbor stranaka neće biti isključiva nadovezna okol-nost. Naprotiv treba, kao što to izričito potvrđuju slučaje- vi Caruso i Pisacane, tražiti pravo koje je u najznačajnijoj vezi s pravnim odnosom.

U prednacrtu novog Restatementa zauzeo je, što se tiče autonomije stranaka, odlučnije stajalište. Njoj je dan prvenstveni značaj ako izbor prava nije postignut nedozvoljenim sredstvima ili zabludom, ako izabrano pravo ima vezu s pravnim odnosom ili postoji kakav drugi razuman razlog za izbor toga prava, i ako primjena izabranog prava nije protivna kojoj osnovnoj smjernici /policy/ države, koje bi pravo bilo mjerodavno u slučaju da nema valjanog izbora stranaka. Ako stranke nisu izabrale mjerodavno pravo, bit će mjerodavno ono pravo koje ima najznačajniju vezu s ugovorom, a pri ocjeni koje je to pravo, sud će uzeti u obzir mjesto zaključenja ugovora, mjesto izvršenja ugovora itd. /Restatement, Conflict of Laws, Second; Tentative Draft No.6, 1960; §§ 332 i 332a/.

Drugo je pitanje na koje nam daju odgovor prikazani slučajevi, pitanje da li se na zahtjev za naknadu štete zbog smrti putnika ili pretrpljenih povreda za vrijeme putovanja primjenjuje odredba o zastari tužbe ili zahtjeva koja se nalazi u ugovoru, ili odredba prava koje bi bilo mjerodavno za vanugovornu odgovornost za štetu. Sva tri slučaja daju nam jednak odgovor: primjenjuje se odredba o zastari iz ugovora o pomorskom prijevozu, a njezina valjanost ocjenjuje se prema pravu koje je mjerodavno za ugovor o prijevozu.

Treće je pitanje da li se strano pravo smatra činjenicom i da li se prema tome na njega mora u postupku pozivati i dokazivati njegov sadržaj. U slučaju *Siegelman v. Cunard White Star Ltd.* sud je stao na stajalište da se na englesko pravo ne mora pozivati kao na strano pravo, i da sadržaj engleskog prava ne treba dokazivati pred sudovima u državi New York, bilo federalnim, bilo sudovima te države. Ta je odluka temeljena na pravu države New York koje daje sudu mogućnost da primjeni strano pravo prema svojoj diskrecionoj ocjeni, premda se na njega ni jedna stranka nije pozivala i njegov sadržaj nije dokazivan. U slučajevima *Caruso* i *Pisacane* sud nije postupio jednako kao što je postupio u slučaju *Siegelman* premda su mogućnosti za to bile jednake. Razlika je bila jedino u tome što se u jednom slučaju radilo o engleskom pravu, za koje je sud smatrao da je zbog sličnosti s američkim pravom opravdano da ga primjeni bez stranačkog dokazivanja, a u drugom slučaju radilo se o primjeni talijanskog prava prema kojem sud nije pokazivao istu sklonost. Stoga treba u slučajevima kad se zahtjev osniva na kojem drugom stranom pravu, a ne na engleskom, obratiti pažnju na potrebu pozivanja na to pravo i dokazivanja njegovog sadržaja, kao i na posljedice koje ćemo opisati u slijedećem odlomku.

Pitanje da li se na temelju odredaba stranog prava može tražiti sumarna presuda, nije ni do danas konačno riješeno. Slučajevi *Caruso* i *Pisacane* donose suprotna rješenja,

i dok o tome pitanju ne bude odluke višeg suda, neće se moći ništa reći sa sigurnošću. U slučaju Caruso sudac Herlands je smatrao da je moguće tražiti sumarnu presudu na osnovi stranog prava, kad se sadržaj toga prava dokaže. U slučaju Pisacane sudac istog suda Van Pelt Bryan izričito je zaključio suprotno.

Odluka u slučaju Pisacane svraća nam pozornost na opasnost koja se nalazi u metodi dokazivanja stranog prava kao činjenice u postupku preko vještaka koje izaberu stranke i koji često put ni ne prisustvuju raspravi, nego se njihovo mišljenje podnosi sudu u formi affidavita. Tuženik je podnio vještakov affidavit u kojem ovaj daje svoje mišljenje o hipotetičkom slučaju, koji nije bio sasvim jednak slučaju pred sudom. Vještak je iznio da je za pitanje valjanosti ugovorne odredbe o zastari mjerodavan čl.418 talijanskog Zakonika o plovidbi, a taj da određuje zastarni rok od jedne godine. Pored toga vještak smatra relevantnim i čl.2936. talijanskog građanskog zakonika koji određuje da je svaki ugovor, kojim se mijenja zastarni rok određen zakonom, ništav. Vještak je međutim propustio razložiti sudu razliku između zastarnih instituta talijanskog prava zvanih "prescrizione" i "decadenza". Oba spomenuta propisa odnose se samo na institut zvan "prescrizione". Što se tiče instituta "decadenza" na njega se prema odluci Kasacionog suda od 30.ožujka 1955. /Giust. Civ., Mass. 1955, c.325/ ne primjenjuje odredba čl.2936. građanskog zakonika, i stranke mogu usprkos zakonski određenog roka "prescrizione", ugovoriti kraće vrijeme, ako primijene institut "decadenza", i ako takav sporazum stranaka ne ide za tim da se zaobidje svrha instituta "prescrizione". I "prescrizione" i "decadenza" sadrže ograničenje, odnosno gubitak, prava zbog protoka određenog vremena, i premda postoje teoretske razlike između ta dva instituta, u praksi nije lako odlučiti da li ugovorna odredba sadrži jedan ili drugi institut.

Kako god bila kvalificirana ugovorna odredba u ugovorima talijanskog broдача s Carusom ili Pisacaneom, nema sumnje da je jedino sud pozvan da izvrši tu kvalifikaciju, i da vještak treba da mu dađe potpune podatke o stranom pravu. U slučaju Pisacane tuženik se prema onom što vidimo iz mišljenja suda nalazi na rubu opasnosti da izgubi spor, jer je sud spreman u daljem postupku s obzirom na vještakovo mišljenje smatrati ugovornu odredbu o zastari ništavom. Da je sud imao mogućnosti saznati za razliku između instituta "prescrizione" i "decadenza" u talijanskom pravu, morao bi prvenstveno ispitati pod koji od ta dva instituta spada ugovorna odredba o zastari. S obzirom da vještak nije dao tu mogućnost, rezultat bi mogao biti upravo na štetu tuženika koji je podnio vještakovo mišljenje.